

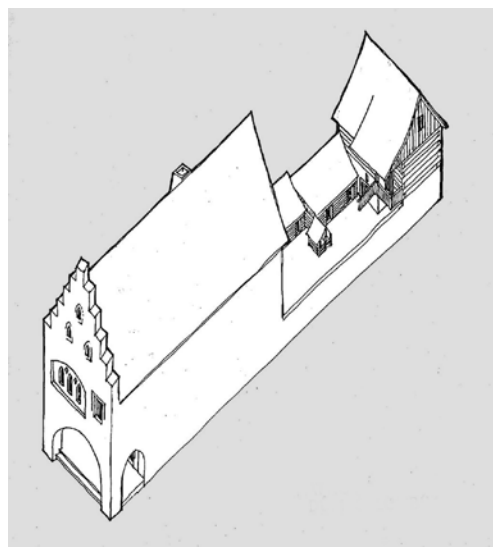
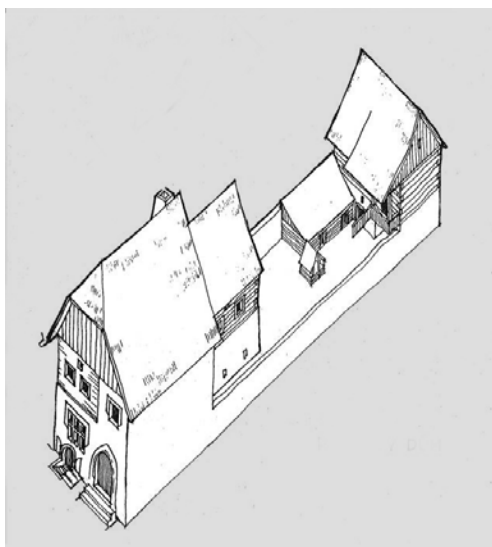
Obr. 7. Praha 1-Staré Město. Staroměstské a Malé náměstí na Huberově ortografickém plánu města Prahy z roku 1769. Podle orientace hřebenů střech rovnoběžně nebo kolmo k ulici zachycuje staré, leckdy ještě středověké dispozice městských domů, včetně domu čp. 143/I „U Bílého lva“ – **fialově** (převzato z HOFMAN 1944, bez paginace).

aby nastražená past sklapla. A bylo už načase. Hned za rozbřesku ozbrojená skupina asi tři set padesáti jezdců pod vedením Hynka z Koldštejna a Jana Smiřického pronikla otevřenými branami do Nového Města pražského. Staroměstští je posléze nechali bez překážky vjet až na svůj hlavní rynek. Zatímco spiklenci během jízdy provolávali licoměrnou výzvu „pokoj svatý“, měšťané jim připravenými zátarasy a řetězy neprodyšně uzavřeli ústupové cesty. Z domů na náměstí se rázem vynořili ozbrojení staroměstští sousedé se svými pacholky, které podporovala střelba z oken. V nastalé dramatické řeži se zaskočení spiklenci nezmohli na účinný odpor. Jan Smiřický s polovinou jezdců upadl do zajetí. Hynek z Koldštejna našel smrt v domě na rohu Dlouhé třídy. Zbývající útočníci byli povětšinou pobiti nebo zahynuli ve vodách Vltavy. Větším obětí na životech – mluví se přibližně o stu zabitých – zabránil Jan Rokycana, který spolu s jinými duchovními zakrýval zajatcům hlavy komží a odváděl je do šatlavy (PORÁK/KAŠPAR 1980, 105–106; ŠIMEK 1937, 54; FRB SN II, 34, 142; cf. TOMEK 1879, 394–397).

Obr. 8. Gotický patrový zděný dům s příslušející parcelou a hospodářským zázemím (převzato z HAUSEROVÁ 1988/1989, 15).

Obr. 9. Pozdně gotický patrový zděný dům s příslušející parcelou a hospodářským zázemím (převzato z HAUSEROVÁ 1988/1989, 15). Podobně vypadala celá řada staroměstských měšťanských pozdně středověkých domů a identicky patrně vypadal také dům čp. 143/I v době, kdy patřil Šimonovi od Bílého lva.

Obr. 18. Johann Hartlieb, 1437:
Liber de arte bellica.

Husitské ležení ve vozové hradbě. Na první pohled schematická iluminace překvapivě přesně znázorňuje rozličné detaily husitského vojenského vozu. Vozy mají mezi koly zavěšena prkna s pozorovacími otvory či se střelnými. Posádky vozů jsou vybaveny typickými dobovými zbraněmi, jimiž byli jistě vyzbrojeni také pražští měšťané, kteří se přímo účastnili bojů. Vidíme zde okovaný cep, dvě kuše, ručnici, kropáč a meče uložené ve voze. Jeden z bojovníků vrhá na nepřítele kameny. Uvnitř hradby stojí stan a za ním jsou vidět koně. Nechybí ani vyobrazení vozu, na němž jsou umístěna lehká děla. Na vedlejší stránce jsou zachyceni muži, kteří se kryjí za velkým štítem, tzv. pavézou. Tyto dřevěné a pergamenem potažené střelecké štíty pro pěší, které získaly na oblibě na sklonku 14. století, byly hojně používány též ve vojenské výbavě měst.

Uloženo: Österreichische Nationalbibliothek Wien, Cod. 3062, fol. 147v–148r.

V městském prostředí bývá pravidlem, že nejvíce informací se o konkrétní osobě dozvíme až z doby těsně před její smrtí. Platí to také o Šimonovi od Bílého Iva. Vzhledem k tomu, že zemřel bezdětný, ve své poslední vůli se rozhodl rozdělit majetek tak, aby nedocházelo k pozdějším sporům mezi pozůstalými. Jeho kšaft z 3. prosince 1433 je tudíž velmi podrobný. Při rozboru městských testamentů si však musíme uvědomit hned několik limitujících omezení. Potýkáme se jak s problémem nízkého počtu dochovaných kšaftů, tak ale také s tím, že ne každý měšťan musel poslední vůli vyhotovit v písemné podobě. Leckdy se stávalo, že dotyčný sepsal testament v době, kdy očekával brzký příchod smrti, nicméně se uzdravil a ještě několik let spokojeně žil. Navíc například pro Staré Město pražské se z období let 1300 až 1419 dochovaly necelé dvě stovky posledních vůlí. Vezmeme-li v úvahu, že ve městě žilo přibližně 10 000 obyvatel a ročně se přirozená výměna obyvatel pohybovala kolem pěti procent, je nasnadě, pro jak nepatrný zlomek obyvatel se poslední vůle dochovaly.¹³ Neznamená to však, že by se jednalo o pramen bezcenný. Právě naopak. Testamenty nám totiž umožňují vhléd do rodinného a běžného života tehdejších obyvatel města, což platí také pro Šimona (cf. NODL 2006, 73–85). Z jeho kšaftu se dozvídáme nejen o Šimonově velké knihovně, ale poslední vůle rozkrývá také jeho rodinné záležitosti (obr. 22).¹⁴ Víme tak, že vedle druhé ženy Marty měl dvě sestry Marii a Jilku, kterým odkázal většinu svého majetku. Co se vybavení domácnosti týče, Šimonův kšaft potvrzuje výše řečené: své ženě odkázal „všechno rúcho chodícíe ženské, všech peřin, polštářův, podušek, prostěradel, všech kobercův, všech koltr (myšleno příkrývek), všech ubruscův, všech konví, mís, všech nalévadel, všech kotlův, hrncův měděných, všech truhel kromě stříbra a almar velikých“ (TEIGE 1910a, 756–757).

Ani vyhotovení testamentu však nezaručovalo bezproblémové rozdělení dědictví. Z městského prostředí pochází velké množství dokladů o vleklých sporech pozůstalých, což potvrzuje také případ Šimonových příbuzných. Doposud nebylo upozorněno na to, že Šimonův kšaft doprovází v staroměstské pamětní knize celá série zápisů, v nichž obdarovaní potvrzují převzetí odkázaných peněžních částek, majetků nebo věcí. Před městskou radou tak stanula Šimonova vdova Marta, mistři Jan Rokycana a Václav z Dráchova, správce Betlémské kaple, zástupkyně kláštera u sv. Anny a další. Vaněk od Pěti korun, Otmar a Matěj Drdákové, označovaní jako zedníci mostu pražského (myšleno jako vedoucí či dohlížitelé opravy), pak potvrdili, že peníze získané z prodeje Šimonova druhého domu čp. 142/I „U Vola“ byly skutečně využity na opravu Karlova mostu.¹⁵

¹³ K tomu nejnověji i s odkazem na relevantní literaturu MUSILEK 2015, 204–211.

¹⁴ Knižnímu souboru Šimona od Bílého Iva věnoval pozornost HLAVÁČEK 1965, 21, č. 2.

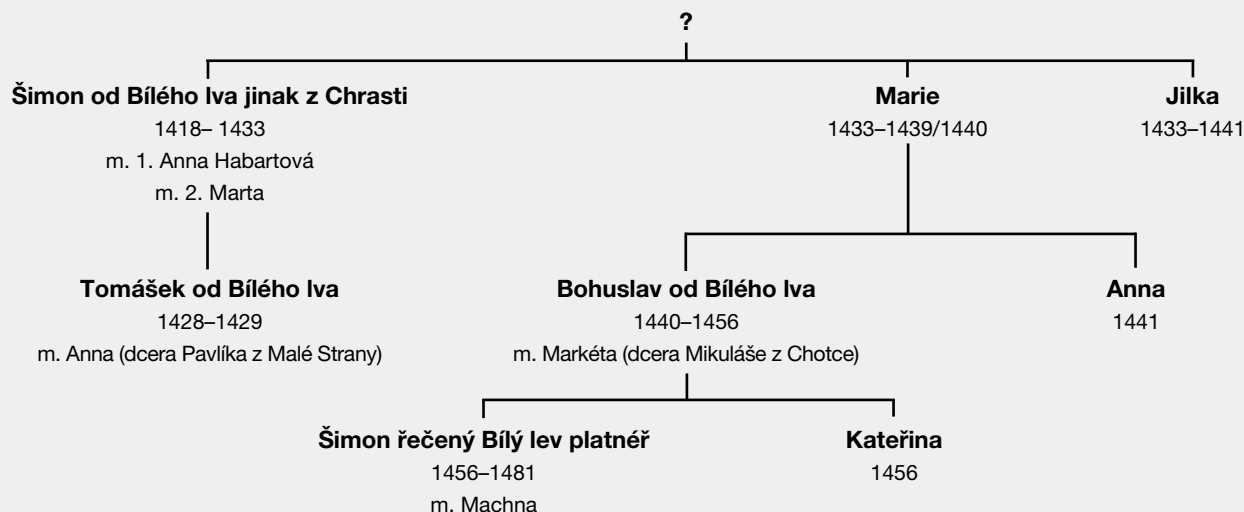
¹⁵ AMP Sběrka rukopisů 992, fol. 154v. Karlov most byl roku 1432 zasažen velkou povodní, která poškodila pět pilířů a most roztrhla na tři samostatné kusy. Provizorní opravy byly prováděny i díky přízni některých měšťanů. Vedle Šimona

se staroměstskými nemovitostmi, bylo jim umožněno přijímat plné městské právo a mohly samostatně provozovat některá řemesla nebo živnosti. Zámožné staroměstské měšťanky se účastnily náboženského života města, vstupovaly do ženských klášterů, zakládaly nebo obdarovávaly oltáře u staroměstských kostelů, podporovaly nebo vstupovaly do společenství bekyní. Analogie se zahraničním prostředím také naznačují, že žena vedla domácnost a jejíma rukama procházely peníze na její provoz, tj. nákupy potravin, vybavení, ošacení apod. (cf. MUSILEK 2015, 256–260; cf. BOROVSÝ/CHOCHOLÁČ/PUMPR 2007, 260). Svobodné panny, manželky a vdovy také často samostatně vystupují v soudních knihách pro dluhy jako věřitelky, dlužnice nebo v rámci jednoho zápisu v obou rolích zároveň, což platí jak pro křesťanské ženy, tak pro židovky.²⁷

Zda pisaře Václava z Bítova a Šimona od Bílého lva pojilo předchozí přátelství, nevíme. Dochované záznamy však ukazují, že volba Šimona a malostranského měšťana Tomáše se Václavovi vyplatila. I když náklady na správu majetku mírně převyšovaly nad příjmy, oba poručníci se o svěřený majetek opravdu starali – a co více, na základě dochovaných účtů vidíme, že jej spravovali svědomitě.²⁸ Pozoruhodná je také doložená výše pojednáváných obnosů. Průměrný roční výnos sirotčích statků činil cca 50 kop grošů, čímž se zhruba vyrovnaly náklady na správu domácnosti a přináležejícího hospodářství.²⁹ Ukazuje se tak, že roční výnos z majetku středně zámožného malostranského měšťana by ve Vysokém Mýtě (nejdražší domy v předrevolučním období zde byly prodány za 34 a 36 kop grošů) nebo v jiném královském městě postačoval na koupi vlastního domu.³⁰ Jen deset sudů žitavského vína, které zůstaly ve sklepích Václava z Bítova, dokázal Šimon prodat za 53 kop grošů.³¹ Finanční možnosti majetných pražských měšťanů

Obr. 22. Schematický rodokmen staroměstského měšťanského rodu od Bílého lva. Roky zachycují dobu výskytu příslušníků rodu v pramenech (sestavil M. Musilek, 2015).

RODOKMEN MĚŠŤANSKÉHO ROZRODU OD BÍLÉHO LVA VE STARÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM

27 Kniha soudní pro menší dluhy (1400–1449), Archiv města Prahy, Sběrka rukopisů, sign. 998, fol. 175v–176r, 180v, 187v aj.

28 Zdá se, že si oba opatrovníci své role předem rozdělili. O vše se staral Šimon a malostranský měšťan Tomáš pouze na hospodaření dohlížel a kontroloval Šimonovy účty.

29 Vše záviselo na výši úrody. Připomínám, že se jednalo pouze o vedlejší příjmy domácnosti. Hlavní příjem jistě pocházel z obchodu nebo z vykonávaného řemesla či živnosti. Díky tomu mohli měšťané saturovat své hospodářské zázemí ve chvíli, když přišel neúrodný rok. Že vše záleželo na schopnostech prodávajícího, je nabitelní. Také Šimonovi se někdy podařilo zemědělské produkty prodat dráž, než byla v Praze obvyklá cena. Naproti tomu jindy v účtech nařiká na to, že se cena drží nízko kvůli velké konkurenci.

30 K tomu cf. MUSILEK 2015, 72. O jak vysokou částku se jednalo, naznačují také výzkumy Jaroslava Čechury. Ten došel k závěru, že pomocné práce spojené s činností svatovítské hutí znamenaly roční nominální příjmy zhruba do pěti kop pražských grošů. Kvalifikované práce sezonního charakteru vynášela přibližně do deseti kop grošů, kvalifikovaná práce celoroční (parléř, mistr tesař apod.) pak příjmy přesahující patnáct kop pražských grošů ročně. V tomto případě se však jedná o pouhou část z celkových příjmů z této činnosti, reálné příjmy byly ve skutečnosti ještě vyšší. Budeme-li tyto zjištěné údaje konfrontovat s příjmovou situací nižší šlechty, konkrétně s jejich peněžními důchody pocházejícími z renty, dojdeme k velice zajímavým výsledkům. Miloslav Polívka spočítal, že ve druhé provolací knize desk dvorských z let 1395–1410 mělo plných 78 procent příslušníků nižší šlechty roční příjmy nižší než deset kop (ČECHURA 1989, 165; cf. POLÍVKA 1982, 17–20). I tento příklad opět potvrzuje, že průměrný pražský měšťan byl na přelomu 14. a 15. století bohatší než převážná většina nižší šlechty.

31 Víno a některé další produkty svého hospodářství Šimon příležitostně prodával také na radnici (PÁTKOVÁ 1996, 158, 161, 162).